

Bilim ve Üniversitelerimiz

Üniversitelerin üç ana görevi vardır. İlk ikisi bilimsel araştırma ve eğitim yapmaktır. Bunları yaparken, araştırma ve eğitimin gerekleri olarak halka hizmet de sunulur. Bu da, üniversitelerin üçüncü görevidir.

Geçtiğimiz 1986 yılının son günlerinde, Ankara'da bir üniversitemizin rektörü öğretim üyelerini topladı. Bu üniversitemiz, Ankara'nın adı en çok duyulan ve özellikle de tıp fakültesi iyi tanınan bir üniversite idi. Rektör, üniversitelerin üç ana görevi olduğu üzerinde durdu. Bunlardan birincisi eğitim ve öğretim yapmaktır. İkinci görev bilimsel araştırmalar yapıp bilim üretmektir. Üçüncü görev ise, bu ilk iki görev sürdürülürken halka hizmet de vermektir.

Ancak ne yazık ki, en önemli görünen ilk iki görevden ikincisini, bilimsel bilgi üretimini yürütmek, araştırma yapmak, 1987 yılında olanaklı olamayacaktır. Çünkü, 1987 yılında Üniversite Bütçesine araştırma ödeneği olarak yalnız 20 milyon lira konulabilmişti. Oysa Üniversite'nin Tıp Fakültesi'ndeki deney hayvanlarının yıllık baskı-yiyecek masrafı 18 milyon lira tutmaktaydı. Geriye, yalnız 2 milyon lira kalmaktaydı ki, bu para, belki de yıllık enflasyon artışlarını bile karşılamayacaktır. Ne mi yapılmalı idi? Öğretim üyeleri araştırma için lütfen para istemesinlerdi. Başka bir anlatıyla, artık araştırma yapılmalıdır.

Araştırmacılığı ile tanınan bir öğretim üyesi söz aldı ve şunları söyledi:

"Üniversitemizin araştırma için parası olmadığını anlıyoruz. Bunu, ülkenizin yoksulluğunun bir belirtisi de sayabiliriz. Ancak, lütfen YÖK'e bu durumu bildirin de, her iki ayda bir, bizden yaptığımız araştırmaların ne durumda olduğunu sormasın. Mahcup oluyoruz. Çünkü, araştırma yapamıyoruz.

'Oysa YÖK Başkanı Prof. Dr. İhsan DOĞRAMACI'ya göre her şey güllük gülistanlıktı. 4 Kasım 1981 tarihinde Yüksek Öğretim Yasası (YÖK) kabul edilince üniversitelerde yalnız anaşinin kökü kazanmamış, her şey yeniden düzenlenerek tüm bilim kurumları düzenlenmiş, bütün bunların sonunda da başarı grafiği yukarıya doğru tırmanmaya başlamıştı. Beş yılda, diyordu Prof. Doğramacı 'Üniversitelerimizin sayısını 27'e fakültelerimizin sayısını 184'e çıkardık. Kontenjanları yüzde 100 artırarak üniversite kapılarındaki yığılmaları biraz olsun önleyebildik. Başarı oranları ise yüzde 90'lara ulaştı. Bütün bunları dünyanın en özerk sistemi YÖK sayesinde gerçekleştirdik."

Başka bir görüş açısına göre ise, Türkiye'de Üniversiteler, bu dünyanın en özerk sistemi olan YÖK aracılığı ile öldürülmüştü. Bu en özerk sistem, üniversitelerin tüm harcamalarının % 1,9'u kadar araştırma payı ayırmakta idi. Bir ilahiyat fakültesi öğrencisine harcanan para elektrik - elektronik, uçak-uzay öğrencisine harcanandan daha çok olabiliyordu.

Üniversiteler üzerinde son çalışmayı Marmara Üniversitesi Türkiye Ekonomisi Araştırma Merkezi (TÜRKMER) yaptı. Araştırmayı Prof. Vural SAVAŞ ile yardımcı Yard. Doç. Nesrin ERDEL yürüttüler. Araştırmada, üniversitelerin YÖK sonrası, yayınlanmamış sayıları kullanıldı. Elde edilen bazı veriler aşağıda gösterilmiştir. (Milyon TL)

Ders Yılı	Toplam Bütçe	Genel Yön. ve Destek Hiz.		Araştırma, Yayın ve Kültür Hizmetleri	
		TL	%	TL	%
82-83	95.479,9	34.612,4	36.2	1.464,8	1.5
83-84	118.186,6	45.948,3	38.8	1.346,4	2.8
84-85	150.134,2	66.524,0	45.6	3.315,9	2.2
85-86	221.128,9	100.699,4	45.5	4.227,1	1.9

Yüksek öğrenim bütçesinin GSMH içindeki payındaki değişme ve düşüş de ilgi çekicidir. Bu pay 1983 yılında binde 8 iken, 1986 yılında binde 5.5 e düşmekteydi.

Bütçelerin artan bölümleri fakülteler ve enstitülere ayrılan paylardan oluşmaktadır. Tablodan gözlemlendiği gibi, tüm ödeneklerin ancak % 1.9'u (85-86) ders yılında araştırma-yayın ve Kültür Hizmetlerine ayrılabilir.

Yüksek Öğretim Kurumları'nın gelirleri incelendiğinde bu kurumların parasal açıdan nasıl yoksullaştığı açıkça ortaya çıkıyor. 1983 yılında 2 trilyon 558 milyar lira olan genel bütçenin yüzde 3.7'si (95.5 milyar lira) yüksek öğrenim kurumlarına ayrılırken bu oran 1986 yılında yüzde 3'e düşüyordu. Yüksek öğrenim bütçesinin GSMH içindeki payındaki değişme ve düşüş de ilgi çekicidir. Bu pay 1983 yılında binde 8 iken, 1986 yılında binde 5.5 e düşmekteydi. Bu düşüşlerin olumsuz etkilerini değerlendirirken, yaklaşık bir misli arttığı ileri sürülen öğrenci sayılarını da göz önünde tutmak gerekir (1)

Sorunu Bilim ve Politika'daki saptamaları ile Prof. Dr. Altan Onat'ın görüşleri ile son veriyoruz (2):

1. Türkiye'de bilim etkinliği -diğer ülkelere göre olarak- yavaş bir ilerleme sürecinden, 1981 yılından başlayarak saporak gerileme sürecine girmiş ve beş yıl içinde (1981-1986) gücünü altıda bir oranında yitirmiştir (YÖK Dönemi).

2. Bu görece gerileme özellikle fen, teknik ve sosyal bilimleri kapsamış ve bilimsel etkinliğimiz az gelişmiş ülkelerdeki bilim kimliğine bürünme doğrultusuna girmiştir.

Bilim potansiyelimize yaklaşamayıpımızın nedenleri çok değişikdir ve konu ilgililerce bilinmektedir. Ekonomik gücümüzün eksikliği on yıl öncesi için de, hatta daha fazlası ile geçerli olduğuna göre, son yıllardaki olumsuz gidişi açıklayamaz. Duygusal kişilerden oluşmamız ve işbirliği kurmadaki noksanlarımız, geçerliliği yine şimdi artan değil, belki gittikçe azalan bir özelliğimizdir. Üstelik bu faktörler, değişik yönetim kademelerinde alınacak karar ve davranışlarla etkilenebilir. Ama ilgili kurumlardaki elemanlarımızı bir memur zihniyeti içinde, yalnız rutin işleri yapma görevinde tuttukça bilimde diğer ülkelerin temposuna yetişmek olanaksız olur. Bilimde yeterlilik, ehliyet, çalışkanlık, yaratıcılık kesinkes başta edilmelidir. Bilimin en gerekli demirbaşı olan kitaplıklar ile bilimsel yayın çalışmaları acınacak duruma gelmiştir. Ve nihayet, bilim adamlarına kurumlarını yönetmede söz hakkı ve bilimsel özgürlük tanınmadıkça, hüsrana uğramaya mahkum olduğumuzu kabullenmeliyiz.

Yetkililerin bu konularda ciddi ve samimi düzenlemelere gitmesi gereği kaçınılmazdır.

***

KAYNAKLAR

1. Sungur, N., *Üniversitede Bilim ve Yer Yok. Yeni Gündem. Yıl 3, Sayı 57, Nisan 1987 ss. 16-18*
2. Onat, A., *Dünyada Bilime Katkımız Düştü. Bilim ve Politika*